

Butlletí

del

Centre Excursionista de Catalunya

OSCA

EXCURSIÓ ARTÍSTICA PER LA CIUTAT

ARRIBATS a la capital de la moderna província d'Osca, cap del bisbat del mateix nom, que compta ab uns 12.300 habitants, deturem-nos-hi. Es una ciutat que està en condicions de millorar, mentres hi hagi agricultura en la terra plana y bestiar en la montanya aragonesa.

La terra, regada per los rius Isuela y Flumen, es planera y rublerta de bons conreus; la ciutat aborígen s'assentà en un puig d'uns 54 metres d'altura en sa part més sobirana, tenint al lluny, en lo NE., a uns 25 kilòmetres, les altes montanyes de Guara; al enfront, a uns 15 kilòmetres, les de Sant Martí de Valldonsera; y més al N., a uns 16 kilòmetres, la serra del Gratal. Del E. al S. una baxa serralada permet descobrir derrerera, a més de 40 kilòmetres, la d'Alcubierre, y vers lo SO. y l'O. les pedreres d'Almudevar, que a 10 o 12 kilòmetres tanquen l'horitzó.

Situada la històrica població dessota les darreres vessants pirinenques, quasi equidistant de la mar de Biscaya y de nostra mar llatina y a uns 470 metres d'altura, sembla com si per lley natural hagi mostrat preferencia a la mar que hi està junyida per ses corrents fluvials, ço es, la Mediterrania. Que no es metafòrica la afirmació, de primer entubi s'encarreguen de mostrar-ho aquest gran nombre de monedes celtibèriques d'Osca que's troben per tot arreu de Catalunya.

Aquestes relacions de la Edat Antigua se corroboren encara, presentant-se Osca com la ciutat de Sertori y nostres pobles ilergetes y ausetans, com molt adictes a la bandera de la independència nacional que ell tremolava.

En la Edat Mitjana, d'Osca podem dir que'n sortí la confe-

VISTA GENERAL DE LA CIUTAT D'OSCA

deració d'Aragó y Catalunya, portada a terme per lo rey Ramir y lo comte Ramon Berenguer IV; y en la propia ciutat fraternisaren y discutiren, per primera vegada, en Corts generals, catalans y aragonesos, en l'any 1162¹.

Que Osca estigué penetrada d'esprit de confraternitat ab Catalunya ne tenim bastantsexemplis: quan en 1285 lo Principat fou invadit per la creuada pontificia dirigida per lo Rey de França, y Pere *lo Gran* se veyá ab prou dificultats pera defensar nostra terra y sa corona, lo bisbe d'Osca fou dels primers qui,

¹) *La Renaixensa*, any III (1873), plana 321. Retrau que, durant los sigles XII y XIII, onze vegades s'aplegaren a Osca les Corts aragoneses.

ab gent de son bisbat corregué a situar-se en nostra frontera dels Pirineus. Y après, en 1558, quan Barcelona, alarmadíssima per veure a Ciutadella de Menorca en mans dels turchs, que amenaçaven caure damunt nostra Ciutat; aparellà sa defensa, tot seguit rebé cent arcabucers tramesos per Osca. Piferrer¹ y Quadrado, al relatar-nos tal fet, expliquen, com contrastant ab ell, eix altre: com tot seguit vingué un any de miseria per Çaragoça, no prestant-se, Osca, a socorre-la dels blats de que freturava. Es un detall del desafecte en que estava aquesta ciutat de la capital d'Aragó, al finir lo sigle XVI².

Osca se presenta al observador com una ciutat molt aragonesa, molt més aragonesa que Çaragoça, puix aquesta respira cert cosmopolitisme navarro-castellà, si se'm permet la expressió no sé si prou justa, que no hi havem trobat en aquella. Lo que, si bé's considera, pot esser conseqüència natural de la situació d'abdues ciutats. Les estretes relacions d'Osca ab les altes comarques pirinenques, la fan participar de les genuines y més típiques costums de la terra. Recorrent la ciutat nos topam sempre ab gent qual característica indumentaria acusarà llur respectiva procedencia d'alguna de les isolades valls de Hecho, Ansó, Gistain, Ainsa o Benasque.

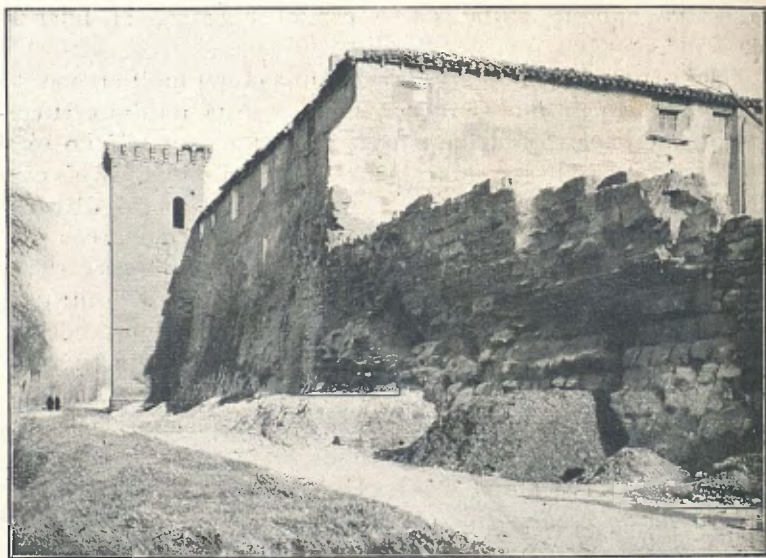
Serà per nosaltres imborrable lo recort del espectacle que presenciàrem en la matinada del 21 de Maig de 1907. Dormiem tranquilament en la fonda de «La Unión», quan a trench d'auba nos despertà les esquelles del remat. Passà un quart, passà mitja hora, y sempre dessota ma habitació, seguia sentint combinar-se aquelles paregudes y monòtones notes musicals d'una inarmonia no exempta d'expressió, per la severa gravetat del metall que les produhia, ressò en la ciutat de la melangia pirinenca, que ací hi respirava l'anyorament de la montanya y a son lloch en la serra la del pla, de tant preu en la hivernada. Y al Pirineu pujaven currues de bestiar, en nombre de molts mils de caps, que s'ajuntaven en terra baxa, per atravessar en jorn determinat los carrers

1) Piferrer: *Recuerdos y bellezas de España, Aragón*, plana 141.

2) En 1590 escrivien los Jurats de Çaragoça: «Los malos deseos de algunos han concebido gran odio á Zaragoza y procuran inquietarla, entre ellos los de Huesca, los más enconados contra Zaragoza especialmente desde el establecimiento de la Universidad, y acababan de acordar en general consejo, acusar á los veinte ante la corte del Justicia, por la muerte dada á muchos salteadores y á su gefe Anton Marton, mandando con este objeto diez ciudadanos á la corte con orden de empeñar, si preciso fuese, todas las rentas del consejo».

d'Osca. Veus-aquí, donchs, com a manera de pedra lita dels antichs y tradicionals camins remaders, que a través dels sigles s'han encarregat d'assenyalar los toros de Guisando y altres desconeguts monuments de la velluria, la no menys vella, ni menys monumental ciutat aragonesa fa encara de camí remader del bestiar d'una part del Pirineu central.

Seguint Osca, no tardàrem en convence-ns de que allí s'hi

TORRA Y FRAGMENT DEL VELL MUR

troben aferrades com en lloch les tradicions de la *patria xica* aragonesa. Al Institut nos diran que'ns trobem en lo primat dels establiments d'ensenyança nacionals, com a successor de la antiga Universitat Sertoriana hipotèticament reconstruida per un ilustringat vehí d'Osca, en lo sigle XVII¹.

1) Signat per Artiga inuentor: *et fecit Osca*, existeix un curiós gravat del sigle XVII, representant un edifici romà vuitavat, ab dos ordres d'estatues en son rich frontispici, gran pati al mitg y lo títol *Academia Sertorii* en la part sobirana, y més avall, al primer rengle d'estatues, *Gymnasium victricis*. De la època romana s'hi ha trobat a Osca, en 1884, en lo claustre de la Catedral, una mà de bronze pertanyent a una colossal estatua, puix mideix, de la punta del índex a la munyeca, 0'40 m., y la circumferencia d'aquesta darrera, 0'36 m.

Per tot viu la tradició del gran rey monjo Ramir, qual clarivendència al fundar la confederació catalano-aragonesa s'ha encarregat de testimoniar lo temps. Y no sols la mainada us explicarà'l fet de la campana, sinó que los majors vos parlaran de sa filla, la muller de nostre ínclit Ramon Berenguer IV, la reyna Peronella, qual nom està vinculat en una vella cambra del que fou palau reyal, com podria haver-hi estat lo nom de qualsevulla altre monarca. Si passegeu per les afòres de la ciutat, o vos mostraran lo proper cim del Monte-Aragón, retrotraent-vos al temps de la conquesta d'Osca per les hosts cristianes, o les més llunyanes serres ahont s'obra la *bretxa de Roldan*, parlant-vos de la desfeta dels franchs, o vos feran pujar al *tozal de los Mártires* invocant recorts dels primers cristians, o vos asseureu al *pueyo de Don Sanxo*, vell pedró que commemora lo lloch ahont morí, d'una sageta sarrahina, lo rey Sanxo Ramírez, quan assetjava la ciutat (1094). Y això com si's tracessin de fets de fa vint anys.

D'aquesta intensitat de sentir, que al moment conexeureu, y que no escapa a les persones més ilustrades de la ciutat, gayre bé ningú's dóna compte de que existesca. Ben al contrari: lo conexen y no'l toquen, degut a trobar-se aquella gent enverinada per la dosis continua de la premsa del *trust* madrileny: per ço no creuen en la eficàcia del sentiment regional que tant íntimament los domina.

Dexem consideracions que nos portarien prou enllà, y fiquem-nos dintre de la ciutat. No fou sense motiu que, en 1844, los senyors Piferrer y Quadrado li donaren nom de «ciutat monumental per excelència entre totes les d'Aragó», y no en cap obra particularista d'Osca, ahont lo desitg de sublimar lo que s'intenta descriure, podia haver conduït a exagerar lo dictat, sinó en un volum de caràcter general dedicat a parlar de totes les grandeses artístiques del reyalme d'Aragó.

BALCÓ PLATERESCH AL COSSO

PATI PLATERESCH D'UNA CASA DEL CONVENT DE MONTARAGÓN

La població està composta de part nova o fòra muralles y del antich circuit mitg-eval, ahont hi han algunes velles torres y no pòchs fragments de murs.

Certament que les muralles són lo millor llibre aont s'acostuma a trobar la passada importància d'una ciutat¹. Llegim aquests fulls y comparem. En los sigles qui van del IX al XI, formaven lo perímetre de Barcelona unes muralles que tenien quatre portes y a poca diferencia 73 torres: donchs llavors mateix se conceptuà que les d'Osca comptaven ab nou portes y 99 torres.

Defòra les velles muralles, les circumdava lo *Cosso* o camí passeig, que a Barcelona obtingué'l nom de *via corribile* en lo sigle XI y *camí de ronda* en lo sigle XVII. Encara que siga relativament modern, en lo *Cosso*, que ja estava format en lo sigle XVI, l'art plateresch hi ha dexada senyal de son passatge, en cases particulars, algunes de les quals criden bé prou la atenció del visitant. En aquest nombre s'ha de posar per ses balconades la del Marquès de Barbastro, convertida en escola. Al interior dels metexos edificis s'hi solen trobar detalls interessants, com, v. g., lo petit pati de la casa que fou propietat del convent de Monte-Aragón, destinat a desaparèixer en lo present any 1909.

FRANCESCH CARRERAS Y CANDI

(Continuarà)

Clixés de Juli Soler

ASCENSIÓ AL BREITHORN DE ZERMATT

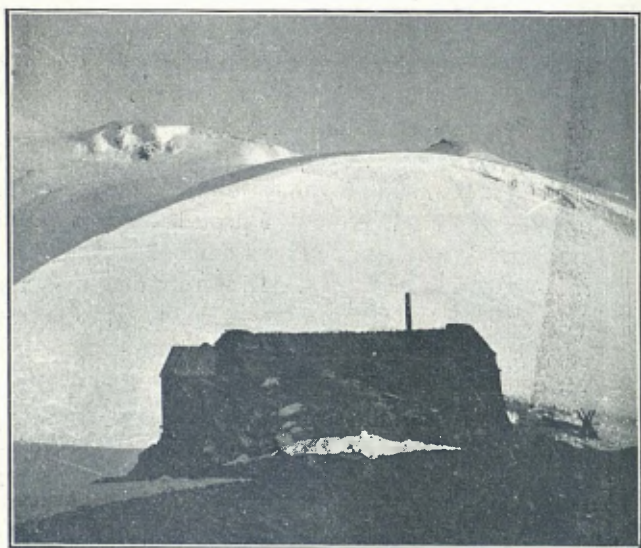
(Acabament)

EL refugi de Sant Theodul es molt més primitiu que'l de la Gandegg: propiament no es més que una gran barraca de fusta, dividida per envans en varies dependències, sense que per això hi manquin ni un bon menjador proveit de la corresponenta estufa, ni les cambres de dormir, contenint en conjunt catorze llits.

Quan nosaltres hi arribem vers les set de la tarda, trobem el petit edifici quasi ple, restant lliures sols dos llits, que'ns donem pressa a retenir, puix es possible que arribin encara altres comitives, donada la bondat excepcional del temps. Aprofitem els últims raigs del

¹) Al Museu d'Osca hi ha un curiós mapa, fet del any 1830 al 1840, per Vicents Jimenez, en lo qual se determina la situació dels vells convents de la ciutat, molts d'ells desapareguts.

sol ponent y sortim a donar un cop d'ull al paisatge, mirant-nos ab cert respecte l'immensa mole del Breithorn, que apareix desde aquí com una massa informe de neu, deixant veure sa carcassa rocosa sols en les cayents més verticals y rematada per fina cresta de blancor immaculada. Per la vessant suïça distingim encara bastant bé la gelera superior de Sant Theodul, que acabem d'atravesar, el cim

Clixé de l'autor

REFUGI DE SANT THEODUL

del Gornergrat ab son hotel y el gran macís dels Mischabel. La vessant italiana es trista y desolada, coberta arreu de neu, perdent-se son fons entre les ombres del capvespre.

En quant el sol s'ha acabat de pondre la temperatura ha baixat ràpidament a $+ 1^{\circ}$, segons indicació del meu termòmetre de butxaca. Com per instint anem a cercar l'escalforeta del menjador del refugi, esperant que'ns serveixin el sopar, entretenint-nos mentrestant en bona conversa ab els nombrosos excursionistes que s'han aplegat per fer nit y que en sa majoria pensen també pujar al Breithorn.

L'animació creix durant el sopar, que'ns apart suculent banquet, tenint en compte l'altitud del menjador. Tothom se sent comunicatiu. Hi han alemanys, inglesos y francesos, més l'amor a la

montanya, comú a tots, fa que s'esborrin les nacionalitats y sembla que tots ens coneixem d'anys. Un metge berlinès ens conta etapes d'alpinisme portades a cap per la seva muller, allí present, que, de ser certes, farien de la parella uns veritables hèroes montanyencs; més ja sabem fins a quin punt excursionistes y caçadors se deixen portar sovint de llur imaginació.

La sobretaula s'allarga bona estona, fins que ab el company Mora decidim anar-nos-en a descansar. En quant sortim del menjador sentim un fret vivíssim, y a l'entrar en nostra cambra'ns fa l'efecte d'entrar en una cova de glaç. Ab el temps de fer el recambi de les plaques fotogràfiques, mans y peus ens queden frets com el marbre y l'entrada al llit y el contacte ab els llençols ens produeixen fortes esgarriances de fret, com si'ns invadís un accés de tercianes. Per fi aconseguim reaccionar-nos, més no dormir. Les impressions rebudes durant el dia, les que esperem per l'endemà, una certa agitació interna produïda tal volta per l'altitud a que'ns trobem, vehina a la del pic d'Aneto, tot plegat fa fugir la sòn dels nostres ulls y no aconseguim pas dormir ni un sol moment. De més a més, cap a la una de la matinada sentim gran brujit de veus y passos en una cambra vehina, que ressonen dins la petita caseta com en una caixa armònica, a qual sorroll s'hi afegeix poc després el que fan els demás hostes protestant a crits de que no s'els deixi dormir en pau. Per fi, a les dugues, cansats d'esperar la sòn que no ve, saltem del llit y comencem a disposar-nos pera sortir.

Abans arreglem comptes ab l'hostaler. Per si an algú pot ser-li d'interès o d'utilitat, transcriu, literalment traduïda, la nota que'ns presenten, que es com segueix:

	<u>Francs</u>
2 llits.	10
2 dinars.	10
1 ampolla de vi roig	3
2 tès	1'20
Calefacció	1
Servey y llum.	2
Gasto dels guies	6
2 cafès complets	5
1 ampolla de vi blanc per emportar	4
1 espelma	0'50

Total, 42'70 francs, que no pot considerar-se una quantitat exagerada, si's té en compte que l'hostaler ha d'anar a proveir a sis hores lluny, que'l tracte que dóna es ben acceptable, y que tot, fins

la llenya, ha de transportar-se més de dos hores a pes de braços.

Mentres despatxem el cafè ab llet, veyem sortir dos comitives, que, després de lligar-se a la corda, desapareixen ràpidament en la foscor del defòra. Al punt de dos quarts de quatre fem nosaltres lo mateix. Enlluernats per la llum del menjador, de moment no veyem res, més aviat els ulls s'ens acostumen a la foscor y comencem a distingir una gran blancor, que's pert al lluny, y la volta del cel, d'un negre absolut, en la qual espurnegen les estrelles ab lluisor intensíssima. En Biner, que va de capdavanter a la corda, encén una llanterna, que envia sobre la neu una rodona de claror sobre la qual se projecten les nostres ombres allargaçades.

Comencem a avançar ab pas lent, igual y cadenciós, d'aquell pas dels guies, que ni's precipita a les baixades ni's ralentix sensiblement a les pujades, però ab el qual se fan llargues hores de camí sense adonar-se'n. La neu, dura com la roca, fa la marxa fàcil y agradable, com si caminessim sobre una carretera ben cuidada, y aixís anem avançant llarga estona, casi a les palpentes, per aquells immensos caps congelats, sense sentir més remor que'l cruixir de la neu sota'ls claus de les nostres sabates. Sols el fret ens molesta, un fret intensísim, augmentat per un aïret bastant intens que'ns penetra, a través dels abrics, fins al moll dels òssos. El contacte a través del guant ab el ferro del picot m'es dolorosíssim; als pocs moments me resta la mà balba y adormida y me decideixo a subjectar-lo pel mànec de fusta. Me penjo'l termòmetre a un trau de la solapa, y a la poca estona'l mercuri de la columna ha baixat a 6" sota zero. Caminen silenciosos, corpesos, fortament emocionats de viure una escena tant nova per nosaltres dins un escenari de tant incomparables proporcions. De tant en tant el guia de davant trenca la trajectoria recta que anem seguint, pera desviar a dreta o esquerra, recomanant-nos que mantinguem la corda tiranta. Com si fossim d'una sola peça'l seguim en la seva evolució, qual objecte es evitar alguna esquerra, que apenes arribem a distingir a l'indecisa claror del fanalet.

Després de caminar cosa d'una hora a nivell sensiblement horitzontal, la gelera's reblinca sobtadament, formant davant nostre una ferma pujada d'uns 400 metres de desnivell. Mentrestant una feble celistia comença a aparèixer cap a llevant, retallant ab duresa la silueta del Breithorn. En Biner fa un clot a la neu y hi diposita tota l'impedimenta inútil, que retrobarem a la baixada, deixant-hi també'l fanal, quals serveis van esdevenint inútils per moments.

Ab una llarga serie de zigues-zagues hàbilment dirigides anem guanyant el desnivell, y vers les cinc trepitgem la gran plana anomenada *plateau* del Breithorn, que s'extén a 3.800 metres d'altitut, immediatament a sota del pic culminant. L'horitzó visual es cada cop més dilatat, y l'immens amfiteatre de montanyes que dominem, pren ab la llum matinal una grandiositat impossible de descriure.

De sobte la punta del Mont-Blanc apareix tenyida d'un roig intensíssim; pocs moments després s'ilumina'l nevat cim del Weisshorn; segueixen el Grand-Combin, el Cervin, un cim darreja l'altre, y per ordre d'altitut van rebent la daurada sageta del solixent, que encara resta amagat per nosaltres. L'espectacle dura bona estona, quedant nosaltres immobils, embadalits, sense gosar apenes respirar per no perdre un detall d'aquell llampeguejar sublim.

La puresa excepcional de l'ambient, junt ab la blancor de la neu, acosta'ls termes llunyans de tal manera que's pert del tot la noció de les distancies, semblant-nos el Mont-Blanc casi a tocar, malgrat distar 75 kilòmetres exactament en linia recta. Els més petits detalls del Mont-Cervin s'ofereixen ab la pulcritut d'un gravat, y sols el fons de les valls resta encara envolquellat en negres ombres.

Atravessem el *plateau* de llarg a llarg seguint casi exactament la linia de la frontera italiana. El dia va alçant-se, y la claror ens deixa distingir dos o tres comitives que fan el mateix camí que nosaltres. Aviat anem guanyant distancia a la més propera, formada pel metge berlinès, la seva senyora y dos guies, que van marxant ab calma exagerada y molt mal aire, donant tant visibles mostres de cansanci'l semblant d'aquella bona senyora, que encara s'ens fan més problemàtiques les aventures que'l dia abans ens contaven de sobretaula. Cambiem un bon dia y quatre paraules, més aviat els deixem enrera, apretant nosaltres una mica'l pas instintivament, com ab ganes de demostrar-los que valen més fets que paraules.

Queda a la nostra esquerra, y a nivell, el petit Mont-Cervin, qual cim podriem guanyar desde aquí en deu minuts, y ens disposem a atacar el troç final, que'ns reserva la part més penosa de la jornada.

La pendent es ferma, y la neu, absolutament enrocada, no dóna presa al peu, fent-se precis en algun troç obrir graons pera fer possible la pujada. Pocs metres abans de guanyar la cresta, l'inclinació s'acosta als 60°, y ab graons y tot no podem evitar algunes

relliscades, que, si no fos la corda que'ns fa solidaris els uns dels altres, més d'una vegada'ns haurien fet perdre en pocs moments el desnivell guanyat a costa de tants esforços. Apart d'això, la gelera es en aquest indret compacta y unida, quedant, per tant, exclòs el perill d'anar a parar al fons d'alguna esquerra, fins en el cas d'una caiguda colectiva.

La rarefacció de l'aire s'ens fa també molt sensible, y desde que hem sobrepassat els 4.000 metres ens es precis aturar-nos cada deu o dotze passes pera rependre alè y dar repòs al cor, que sentim bategar desesperadament dintre del pit. De mal de montanya propiament dit no'n sentim ni'l més petit símptoma. Desde que hem reposat curts segons, tornem a sentir-nos àgils y disposats a seguir la pujada, sense experimentar ni aquella sensació de cansanci excessiu y de són que descriuen els que han sofert alguna vegada d'aqueixa malaltia, ni sentir rodaments de cap y xiulets d'orelles, ni mareig, ni altra cosa, en una paraula, que la momentania sensació de cansanci que un brevíssim repòs esvaeix desseguida. Naturalment que una passejada per aquestes altituds no fóra cosa de recomanar a un asmàtic o a un cardíac, als quals sens dubte exposariem a seriosos accidents.

Troblem ja la pendent molt més suau perquè som dalt de la cresta, y pel bell fil de la mateixa anem avançant cap al cim, no sense pendre certes precaucions, perquè a l'esquerra, y als nostres peus mateixos, s'obre la paret nord de la montanya, que forma un paorós estimball de més de mil metres.

Tot d'un plegat en Biner llença un fort *hurra!* que'ns anuncia'l fi de la pujada. Ja hi som! Ja trepitgem el tant sospirat mirador de 4.171 metres! Quin espectacle! Es una visió de montanyes sense ponderació possible, y un goig per la vista, que resta sorpresa davant de tanta immensitat. Impossible ens es de moment fixar-nos en detalls: suggestionats per la grandiositat del panorama, el nostre esguard vaga d'un costat a l'altre, apreciament a l'engròs un caos infinit de valls y serralades que en successió inacabable omplen els quatre punts cardinals. El sol, encara bastant baix, illumina ab llum obliqua, acusant fortament tots els relleus, y el cel, d'una puresa absoluta, ens permet distingir ab tota precisió fins els termes més llunyans.

Fixa primerament la nostra atenció'l colossal Mont-Rosa, que es el que tenim més aprop, ab els seus 4.638 metres, que la fan la segona montanya de Suïça.

La cima di Jazzi s'ens ofereix més a l'esquerra, completament

a contrallum, enlluernant-nos els raigs del sol que'ns envia reflexat sa gegantina gelera. Seguint sempre de llevant a ponent, distingim l'imposant agrupament dels Mischabel, que's llencen tots a altituds vehines dels 4.500 metres, formant la vorera dreita de la vall de Zermatt, y en l'últim límit de l'horitzó nord se despleguen en grandiosos amfiteatre tots els gegants del Berner Oberland o alta montanya de Berna: el Finsteraarhorn, l'Aletschhorn, la Jungfrau y d'altres que'ls guies van detallant-nos ab minuciositat de *cicerone*. Més a l'oest veyem el Weisshorn o Pic Blanc y el Gabelhorn o Pic de la Forca, en el qual trobaren la mort un d'aquells dies quatre imprudents turistes

Clisé d'Artur Mora

EL MONT-CERVIN DESDE'L BREITHORN

que van emprendre'n l'ascensió sense guies. El Mont-Cervin, vist desde aquí dalt, pert molt d'aquell aire altiu y feréstec que té desde Zermatt, quedant reduït a una de tantes montanyes entre la Dent de Herens y la Dent Blanche, que casi li fan la competència. En direcció oposada al sol, y a gran fondaria, veyem el petit Mont-Cervin, que tant enlaire'ns apareixia ahir, destacant-se sobre la solitaria vall italiana de Turnanche, y a l'extrem del límit visual dos grans macius nevats, que són el Mont-Blanch y el Grand-Combin. Al sud-oest distingim perfectament els Alps del Dufinat y de la Maurienne, ab la Meije y la Grand-Casse, y a l'inverossimil distancia de 140 kilòmetres descobrim el Monte Viso, a l'altra banda de les planes de la Lombardia.

No donem moment de repòs als nostres verascops, recurrent en tots sentits la reduïda placeta que constitueix el cim de la montanya. Mentrestant han anat arribant altres comitives, que ab llurs animades converses y exclamacions d'entusiasme trenquen per breus moments l'eterna quietut y silenci d'aquest solitari pic.

Per desgracia, un ventet glacial, que no para ni un moment,

ha anat robant-nos el calor de reacció que guardavem de la pujada, y el fret va penetrant-nos a poc a poc, sense que'ls raigs de sol, absolutament sense força, ens donguin el més petit consol. De l'existència dels nostres peus ja fa estona que sols ne tenim una

Clixé de l'autor

LISKAM Y BESSONS DESDE'L BREITHORN

vaga idea, y a la mitja hora justa d'haver arribat ja'l malestar s'ens fa intolerable, decidint-nos a marxar, malgrat l'atracció que'ns exerceix el panorama, davant del qual voldriem permanèixer hores y hores.

A les set emprenem la davallada, que, lliures de la fadiga respiratoria y ab la satisfacció d'haver assolit l'objectiu del viatge, ens sem-

bla un verdader camí de roses. Baixem depressa, quasi esbojarradament, les grans pendents, sent llargues *glissades* a peus junts y cos enrera, valent-nos de les bôtes a tall de *skis* y del picot com a fre. Aviat arribem al clotet en el qual els guies havien deixat la càrrega sobrerera, y desde aquí, deixant la direcció del coll de Sant Theodul, aont res tenim que fer, oblicuem a la dreta directament cap a la Gandegg, atravessant la gelera d'un cap a l'altre.

La neu, que fins ara s'havia mantingut dura, comença a sentir l'influencia del sol, que fa estona que l'escalfa, y de tant en tant cedeix a les nostres passes, experimentant nosaltres la desagradable impressió d'ensorrar-nos bruscament fins a genoll quan menos ho esperem. Per moments aquestes ensorrades, rares al principi, esdevenen més freqüents, y l'última mitja hora abans d'arribar a la Gandegg ens es sumament pesada. Per fi, a les nou, deixem el glaç y saltam sobre les roques, satisfets de trepitjar terra ferma.

Al refugi de la Gandegg hi fem una hora de parada pera dar-nos un xic de descans, que bé'l mereixem. Fins haviem fet el determini de quedar-nos-hi a esmorsar y fer lo restant de la baixada a la tarda ab tota calma; més involuntariament veyem la cuina y

decidim a l'acte continuar el camí y no parar fins a Zermatt.

Donem un últim esguard al Breithorn com qui's mira un gegant vençut, y reprenem la baixada, l'inacabable baixada de prop de 3.000 metres, que es el desnivell que hi ha entre'l cim del

Clixé de l'autor

REFUGI DE LA GANDEGG

Breithorn y Zermatt. Ningú que no ho hagi provat pot imaginar-se lo que representa baixar d'una tirada 3.000 metres, equivalents a sis Tibidabos l'un sobre l'altre. Cames y genolls arriben a entumir-se per la monotonia del moviment y continuat esforç de dominació, y els trocets planells o petites pujadetes que's troben a l'atzar del camí proporcionen una inefable sensació de consol y benestar.

A dos quarts de dugues de la tarda arribem a la porta de l'hotel, després d'una marxa quasi seguida de deu hores, y aquí donem per acabada l'excursió ab una coral encaixada als nostres guies, servidors intel·ligents y fidels, que durant tot el camí han estat ab nosaltres solícits y afectuosos, prestant-nos, no sols el concurs de la seva experiència, sinó'l del seu esforç muscular en els indrets més difícils de la pujada.

Com a resúm he de consignar que la pujada al Breithorn, en conjunt y en detalls, ens ha deixat plenament satisfets, sense sentir ni un moment el més petit bri de desilusió en tot lo que d'ella'ns

esperavem. En realitat no presenta dificultats serioses y està exempta de perills si no's fan imprudències y se segueixen les indicacions dels guies. Encara que un xic penosa, ho es en grau inferior a tota altra expedició que vulga fer-se més amunt dels 4.000 metres, y per tal raó la pot emprendre qualsevol persona que estiga

Clisé d'Artur Mora

EL BREITHORN DESDE LA GANDEGG

un xic acostumada a les marxes de montanya, lliure de vèrtic y, això sí, ab integritat de cor y pulmons.

Malgrat aquestes facilitats, l'excursió dóna lloc a fer-se una exacta idea de lo que es el gran alpinisme, ab les seves llargues marxes sobre neu, la visió grandiosa d'immenses geleres, la mutació continuada de panorames, l'absoluta y solemnia quietut de la nit en les grans altituds, la cruesa y desolació dels nostres paisatges dels cims; y quan s'arriba a dalt de tot, al descobrir tot un món a sota'ls peus, davant d'aquell davassall d'espai, de llum y de color, s'obliden per complet les fadigues de la pujada: sols l'esperit frueix amb un dels goigs més extensos y més purs de que puga disfrutar l'home; un d'aquells goigs que sols pot procurar la contemplació dels grans espectacles de la Naturalesa.

LLUÍS LLAGOSTERA

INAUGURACIÓ DEL XALET-REFUGI D'ULL DE TER

A darrers de Juny, ja que fins allavors l'estat del temps no ho havia permès, varen reprendre-s enguany les obres pera l'acabament del Xalet-refugi y les de construcció del pabelló auxiliar destinat a traginers y cavalleries.

Fixat el dia 25 de Juliol pera l'inauguració del Xalet, calgué que la Comissió encarregada de la seva construcció desplegués tota aquella activitat de la qual ha donat tant bella prova durant el temps que ha vingut actuant, pera que en l'esmentat dia quedessin les obres, sinó del tot finides, quan menys en disposició de poder-se habilitar totes les dependencies pera'l servey del públic.

Sols els que com nosaltres havem presenciat la tasca portada a cap per l'esmentada Comissió, especialment durant aquest últim període, ja en lo que's refereix a les obres de construcció pròpiament dites, ja en les d'instalació de tot lo referent a conducció d'aigües, il·luminació, estació colomòfila, observatori, etc., y en particular a l'obteniment, embalatge y envió de mobiliari, robes, vaixel·la y demás menatge pera deixar el Xalet en situació de prestar servey; sols els que havem seguit els passos d'aquesta infadigable Comissió, treballant sense descans pera dur a terme'l seu comès, podem fer-li justícia reclamant per ella l'agrahiment dels nostres associats.

Per altra part la Junta Directiva, ab la deguda anticipació, invitava a la festa inaugural a totes aquelles corporacions que, com l'Ajuntament y la Diputació de Barcelona, han contribuït ab els seus donatius a fer efectiva l'obra del Xalet, a les autoritats y altres personalitats que'ns han honrat ab la seva cooperació y apoy, a les associacions excursionistes de la nostra terra, a la Direcció Central del C. A. F. y als Clubs Alpins y altres societats germanes nostres adherides a la «*Fédération des Sociétés Pyrénéistes*».

A l'invitació hi anava una fulla d'instrucció de tot lo referent a la festa inaugural, itineraris pera anar a Ull de Ter, allotjament a Camprodon y demanda de cavalleries pera fer l'excursió.

El dia 24, vigília de l'inauguració, en els trens del matí y de la tarda, surten de Barcelona diverses comitives d'excursionistes y representants de corporacions y societats convidades a l'acte. La generalitat se dirigeixen a Camprodon pera concórrer a la recepció

que l'Ajuntament d'aqueixa vila ha disposat en honor del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA. Altres de més animosos, entre'ls quals s'hi compten un bon aplec de joves de la nostra Secció d'Esports de Montanya y del C. A. de D. del C. y de la I. (Secció d'Excursions), van directament a Ull de Ter per Ribes y Nuria o per les gorges de Freser y els cims de Balandrau y Pastuira.

El cronista surt en l'express del matí en companyia del President del CENTRE, senyor Torras; Fuster, conceller de l'Ajuntament de Barcelona; Guarro, vice-president del Foment del Treball Nacional; Galbany, representant de l'Ateneu Barcelonès; Bertran y Sunyol, de l'Atracció de Forasters; Pinart, del Club Montanyenc, y altres bons companys del CENTRE.

A Sant Joan troben a l'enginyer forestal del districte senyor Fenech y alguns excursionistes que hi han arribat en el tren anterior. Ens diuen haver vist passar en direcció a Camprodon alguns automobils en els quals hi van altres socis del CENTRE. Desgraciadament, més tard ens vam enterar que'l del senyor Armangué, que en companyia de dos fills seus també's dirigia a Camprodon, va sofrir un accident aprop de Vich, del qual en sortí'l nostre bon company ab fèrides d'alguna consideració que'l privaren de córrer a la festa.

Arribats a Camprodon, al baixar del cotxe, a la plaça de la Constitució, surt a rebre'ns l'Alcalde, senyor Morer, acompanyat d'alguns regidors y altres personalitats locals.

La plaça de la Constitució, ab la Casa de la Vila bellament endomassada y guarnida de ramatges, escuts y banderes, presenta un bonic aspecte. Al centre de la plaça s'hi aixeca un ample tablado dels ànguls del qual se'n desprenen quatre colossals graelles que a la nit s'encendran pera ballar el típic ball francès y la clàssica sardana.

Al cayent de la tarda, a la plaça del Doctor Robert, ja s'ens obsequia ab un anticip d'aquestes.

A Camprodon, entre'ls excursionistes que'ns han precedit, trobem una molt nodrida representació del «Centre Excursionista del Vallès», ab el seu president senyor Montllor, y de la qual formen part algunes distingides dames; al nostre antic consoci M. le Comte de Saint-Saud, que porta la representació de la Secció del S. O. del Club Alpí Francès, y les del Ski Club Borde-lès y Turistes del Alt Vallespir; a M. Artigues, que representa a la Secció Central del C. A. F. (Tolosa), y altres bons amics que han arribat de França per Prats de Molló.

En havent sopat, tots els excursionistes, junt ab els que han arribat en els cotxes de la nit, entre ells una comissió de la Secció de Folk-lore, ab el seu president senyor Kirchner, ens trasladem a la plaça de la Constitució, ont, al sò de la cobla y presenciades per immensa concurrència, se ballen les dances ja esmentades, passant després a la Casa de la Vila, la sala de sessions de la qual està convertida en un florit jardí, tal es la profusió de ramatges y flors ab que les seves parets estan tapiçades. Banderes y escuts completen l'ornamentació, destacant-se al fons una gran tarja ab la següent inscripció: «L'Ajuntament de Camprodon al CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA».

L'Ajuntament, presidit pel senyor Morer, el President del CENTRE y els delegats de l'Ajuntament de Barcelona y principals corporacions que han vingut a Camprodon pera assistir a l'inauguració del Xalet, passen a ocupar la taula presidencial, obrint la comitiva'l porrer, que vesteix sumptuosa túnica y porta a la mà l'artística maça de plata que es tradició lluir en les principals festes.

La sala consistorial està plena a vessar quan l'Alcalde de Camprodon obre l'acte. El senyor Morer comença manifestant el dever que té la vila de Camprodon d'associar-se a l'obra del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, ja per l'interès que aquesta donarà a la comarca, ja per ser Camprodon el punt intermedi entre la casa pairal de l'excursionisme y el Xalet-refugi d'Ull de Ter. Fa una hermosa descripció de l'utilitat científica y pràctica d'aquest, donant hospitalari aculliment al caminant que a l'hivern, obligat a tranzitar per aquests desolats cims, se veu sorprès per la tempestat y troba tant segur refugi. Dedica entusiastes elogis a la tasca de cultura portada a cap pel CENTRE y acaba reclamant de la concurrència un visca al CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, que es unànimement contestat.

A continuació s'aixeca'l nostre President, essent saludat ab un calorós aplaudiment, com anteriorment ho havia sigut el discurs del digne Alcalde de Camprodon.

Les primeres paraules del senyor Torras són pera remerciar a l'Ajuntament la carinyosa rebuda que ha dispensat an els excursionistes y per la seva cooperació moral y material a l'obra que anem a inaugurar. Tributa un complert elogi als Clubs Alps, que han poblat de Refugis la vessant francesa dels Pireneus, estimulants als excursionistes catalans a prosseguir aqueixa obra en la vessant que mira a casa nostra. Enumera'ls aventatges que per tots tindrà

el Xalet-refugi d'Ull de Ter, facilitant el coneixement y estudi d'una de les encontrades més belles de la nostra terra, contribuint a fomentar l'amor a la montanya y a fruit dels seus variats espectacles. Diu que may com en aquesta ocasió s'ha sentit tant orgullós del títol de fill adoptiu de Camprodon al veure aquesta vila identificada ab l'obra cultural del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.

Aludeix als representants y delegats que concorren a l'acte, alguns d'ells vinguts de llunyanes poblacions; a l'Ajuntament y Diputació de Barcelona, que han contribuït ab sos donatius a l'obra del Xalet-refugi; a l'enginyer quefe del districte forestal, que tant s'ha interessat per la nostra obra y de qui espera tot el seu apoy pera la consecució d'un camí forestal que porti a Ull de Ter; als Clubs Alpins Francesos, un representant dels quals, M. le Comte de Saint-Saud, tant ha treballat pera donar a conèixer els nostres Pireneus; a les societats excursionistes catalanes, que tant hermosa prova de germanor han donat associant-se a l'obra del CENTRE, y a totes les entitats y particulars que també hi han aportat el seu concurs. Llegeix una carta del Diputat a Corts del districte, senyor Bertran y Serra, representat en l'acte pel seu secretari particular, senyor Cassador, felicitant al CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA y al seu president per l'èxit ab que s'ha vist coronada l'obra del Xalet-refugi. Y, remerciant a tots l'assistència a la festa de l'endemà, acaba donant un «Visca a Camprodon», contestat per tothom ab entusiasme.

El senyor Fuster diu que s'honra en portar la representació de l'Ajuntament de Barcelona, cap y casal de Catalunya, el qual, comprenent l'eficacia y transcendencia de l'obra cultural del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, ha tingut a gran honra'l contribuir-hi, com sempre ha contribuït en tot lo que significa progrés y millorament de tota la terra catalana. Ab la fogosa eloqüència que'l caracteriza, ensalsa'l senyor Fuster l'obra del Xalet-refugi, portada a terme pels excursionistes catalans ab tanta perseverancia. Té paraules d'admiració per Camprodon y la seva comarca, per les seves belleses naturals, pel caràcter dels seus habitants, per la senzillesa de les seves costums, y, dirigint-se als estrangers presents a l'acte, els diu quines són les aspiracions del poble català, que treballa per la reconquesta de la seva personalitat y pel seu engrandiment malgrat les trabes que sovint troba y la tasca perfidiosa d'alguns descastats que aprofiten accidents ocorreguts a Barcelona, com ocorregueren igualment en altres grans capitals, pera mal-

parlar de la nostra ciutat y presentar-la als ulls dels estrangers com un país inculte.

Es impossible seguir en la seva peroració al senyor Fuster, el qual, revenint al punt inicial del seu discurs, acaba ab un himne d'amor al nostre Pireneu, que la concurrencia premia ab una entusiasta ovació.

S'aixeca'l Comte de Saint-Saud, que es saludat ab forts aplaudiments. Diu que, encara que no parla en català, entén perfectament la nostra llengua. Fa esment de la seva ja llarga vida excursionista y dels molts anys ab que s'honra en pertànyer al CENTRE, la tasca del qual ha anat seguint sempre ab entusiasme. Recull l'alusió del senyor Torras manifestant que tot lo que porta fet y escrit en pro dels Pireneus es fruit de l'amor que sempre ha sentit per aquesta montanya, que, lluny de separar-nos, ens uneix a tots en un comú afecte. Contestant a lo manifestat pel senyor Fuster, diu paraules d'alta alabança per Barcelona, que tant esplèndidament y carinyosa rebé als alpinistes francesos que l'any passat visitaren la nostra ciutat ab motiu del Congrés de la Fédération Pyrénéiste; y, després d'altres consideracions y remarcar l'obra meritoria del nostre President donant a conèixer el Pireneu Català, lo que li ha valgut la distinció de ser nomenat membre d'honor del C. A. F., acaba felicitant al CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA per l'obra que anem a inaugurar.

Finalment, el senyor Bertran y Suñol parla en nom de l'Atracció de Forasters de Barcelona, manifestant que l'obra d'aquesta es essencialment catalana, puix no's circumscriu a la nostra ciutat, com ho demostren les seves publicacions de propaganda, que abarquen tot lo que de notable y digne de ser conegut té Catalunya, y com ho prova en aquesta ocasió associant-se y fent acte de presència en l'acte d'inaugurar-se'l primer Xalet-refugi de montanya del Pireneu Català.

La societat coral de Camprodon ens donà a conèixer una hermosa composició descriptiva, d'aire ben català, deguda al difunt mestre Morer, y la cançó popular *Montanyes del Canigó*, mereixent les dugues llargs aplaudiments.

Ab curtes paraules de l'Alcalde acaba la sessió; y com que l'endemà cal matinejar, la majoria dels excursionistes se retiren a descansar; però alguns, y entre ells bastantes senyorettes, encara se queden a la plaça pera puntejar les sardanes que fins a mitja nit toca la cobla.

Dia 25. A les quatre del matí ja som de peus a terra. Anem a la plaça del Doctor Robert, lloc de reunió del gros de la comitiva, perquè algunes colles han anat sortint ja abans de fer-se dia.

Allí'ns esperen, formant animat conjunt, una quarantena de cavalleries, entre matxos, mules, eugues y cavalls, ab els seus respectius moços de peu.

Esperem que termini la missa matinal que, aquest dia, en obsequi als excursionistes, el senyor rector ha disposat se celebrés a les quatre del matí.

El dia's presenta clar, sense un núvol, fent-nos esvair els temors que ahir va dar-nos l'espessa boira que s'arrocegava pels cims de la serra Cavallera.

Poc abans de les cinc comença a posar-se en marxa la comitiva, precedida dels que, sentint-se ab prou forces pera fer la jornada a peu, no han tingut necessitat de cap montura.

A un quart de sis surten els que formen la retaguardia, puix no ha sigut cosa tant senzilla deixar a tothom colcat.

Passem per Llanàs y Ter amunt, per entre les closes de Vilallonga y el poblet d'aquest nom, ont, igual que a Set Cases, la gent surt per portals y finestres a presenciar el pas de la comitiva. Anem seguint sempre pel marge del riu.

A la font dels Abeuradors ens deturem a esmorzar, y es verament pintoresc el campament que allí s'improvisa.

Passada la Vall de Carlat, entrem a l'estret de Murens, per ont el Ter passa encaixonat, saltant per les roques que omplen el seu llit. Una curta parada a la Font del Sauc, pera regalar-nos ab la seva aigua cristallina, y comencem la fadigosa pujada del Pla dels Hospitalets.

Emboquem el Pla, y som saludats de desde'l cim del Puig dels Lladres per una bandera catalana y altra de francesa, mentres una continua salva de morterets, que ressona potentia per aquelles afraus, ens dóna la benvinguda, y la silueta macissa del Xalet, amparada per la nostra bandera, que majestuosament oneja al cim de la torra, no triga a presentar-se a la nostra vista.

Una forta emoció sentim que'ns embarga. En ràpida visió's desenrotlla davant nostre tot el procés de l'obra que veyem allà al lluny aixecar-se atrevida. Recordem les primeres reunions tingudes ara fa dos anys pera tractar de la conveniencia d'aquest Refugi; els dubtes y vacilacions dels uns, els optimismes dels altres; l'excursió que poc temps després fèyem ab antics y estimats companys pera fixar el lloc de l'emplaçament; la que al cap de pocs dies repetiem

ab l'arquitecte autor del projecte, senyor Martorell, pera senyalar els fonaments, trobant allí acampats als operaris que havien de començar l'obra; l'estat d'aquesta un any més tard, poc temps abans de celebrar-se la revel·losa; la tasca continua de dos anys seguits cercant la manera de reunir els fondos necessaris, visitant

amics y companys, interessant a uns y altres per la nostra obra, organisant festivals y altres actes; les freqüents reunions de la Comissió repartint-se la feina, portant-hi tots el seu desinteressat concurs, y la prodigiosa activitat d'aquesta durant aquests ultims dies, procurant atendre a tot, no descansant un moment; tot això anava passant progressivament per la nostra imaginació; y per un moment, al davant de l'obra ja acabada, ens sentim envanits d'haver-hi també, encara que modestament, portat el nostre gra de sorra.

Caminem uns quants passos y perdem de vista'l Xalet, que no tornem a veure fins un cop hi arribem després d'haver atravesat el Pla Gran de Murens, on hi pasturen nombrosos remats d'eugues y vaques, y haver guanyat la dreta costa al cim de la qual

s'obre majestuós y desolat l'ample circ d'Ull de Ter. Avuy no ho es de desolat: per la nua clapissa, a grans colles, hi formigueja la gentada que de Set Cases, Mantet, Pi y altres pobles ha volgut concórrer a la nostra festa.

Descavalquem a la porta del Xalet, y allí tenim el gust de saludar a bon nombre d'amics y companys que han vingut del Vernet, La Preste, Nuria y Ribes.

Recordem a M. Belloc, delegat de la Direcció Central del C. A. F., vingut expressament de París pera assistir a l'inauguració del Xalet; a M. Boixó, el nostre simpàtic delegat al Vernet; a Mossèn Salvià, que representa 'l Santuari de Nuria; al tinent de carabiners y al quefe de l'Aduana de Camprodon; al senyor Pasqual, de la Royal Associació de Caçadors de Barcelona; al senyor Riera, del C. A. de D. del C. y de la I.; a l'Alcalde de Set Cases; al senyor Thomas, organísador de l'estació colombòfila, y als individus de la Comissió del Xalet, senyors Mitjans, Oliveda, Miret, Vidal y Xicoy, alguns dels quals ja s'havien anticipat la vigília pera procedir a la colocació del mobiliari; y a les distingides senyores y senyoretes Thomàs, Ortega de Mercader, Renom, Sampere, Ros, Soler, Xicoy, Carreras de Cera y Basols.

Recorrem l'interior del Xalet, el pis del qual està del tot amoblau, faltant arreglar les habitacions de la planta baixa, que, durant uns pocs dies, encara ocuparan els operaris que construeixen el pabelló destinat als traginers y cavalleries. La cuina y el menjador, ab la seva gran llar de foc, està ja del tot acabat, y avuy, ab les dugues llargues taules y altra de més petita que l'ocupen en sa totalitat, capaces en junt per uns vuitanta coberts, dóna perfecta idea de la seva capacitat. Al defòra s'han montat algunes taules auxiliars pera expendre refrescos y servir dinar als que no han tingut cabuda al menjador.

El senyor Thomàs prevé tots els detalls pera l'aviada de coloms missatgers que a diferents indrets de la nostra terra y de l'extranger portaran la nova d'haver-se inaugurat el primer Xalet-refugi de montanya català y la primera estació ab servey públic pera la transmissió d'aerogrames; perquè, com ja tenim dit, desde'l Xalet, valent-se dels coloms missatgers y en combinació ab l'estació telefònica de Camprodon, podrà l'excursionista telegrafiar allí ont desitgi.

Els primers despatxos que s'envien van dirigits a l'Alcalde de Barcelona, a la Direcció Central del C. A. F. y a diverses societats representades a l'acte.

A mitg-dia tothom pren lloc a taula, asseient-se als costats de nostre President els alcaldes de Camprodon y Set Cases y els representants de l'Ajuntament de Barcelona, Diputació a Corts, C. A. F., Direcció Central y seccions del S. O. Pireneus Centrals y Canigó, tinent de carrabiners y aduaner de Camprodon, delegats del Santuari de Nuria, Sindicat d'Iniciativa del Vernet, Turistes de l'Alt Vallespir, Ski Club Bordelès, Club Montanyenc, C. E. del Vallès, Atracció de Forasters de Barcelona, Ateneu Barcelonès, Foment del Treball Nacional, R. A. de Caçadors, enginyer senyor Fenech, arquitecte senyor Martorell, y Pagès, encarregat de la direcció de les obres del Xalet, y altres que inadvertidament varem deixar d'anotar.

El dinar, molt ben servit pel fondista de Camprodon n'Antoni Rigat, a càrrec del qual correrà'l servey de restaurant del Xalet, segons tarifa aprovada pel CENTRE, transcorre ab l'animació natural, fins que, arribada l'hora dels brindis, els inicia'l nostre President, remerciant a tots els que han honrat al CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA acudint a l'acte d'inaugurar el seu primer Refugi de Montanya, que, enclavat entre'l dels Cortalets a Canigó y el que de molt antic tots hem trobat al Santuari de Nuria, confia donarà més impuls al CENTRE pera aixecar-ne d'altres en el nostre Pireneu, tant y més comptant ab l'ajuda que ara y sempre ha trobat per part de tots els bons catalans.

No'ns es possible, per la falta d'espai, donar un extracte de les eloqüents paraules pronunciades per l'Alcalde de Camprodon, que parlà en nom dels Ajuntaments comarcans, ni de les que seguidament digueren els senyors Fuster, Boixó, Galbany, comte de Saint-Saud, Salvià, Bertran y altres, ja en lloança del CENTRE y de la seva obra, ja del nostre President, com també de l'arquitecte senyor Martorell, que's vegé obligat a correspondre ab paraules de gratitut, com del senyor Pagès, que ab tant d'interès ha cuidat de la part de construcció an ell confiada, y de tots els que ab el seu esforç y voluntat han ajudat a fer efectiva l'obra del Xalet-refugi d'Ull de Ter.

Per l'alta representació que M. Belloc ostenta en aquest acte creyem oportú transcriure les següents ratlles, llegides pel citat senyor:

Malgré la distance déjà grande qui sépare Paris de la Comarca de Camprodon, ce voyage ne m'a pas paru long. Il ne m'a pas paru long, parceque chaque tour de roue, chaque pulsation de la machine qui m'entraînait à toute vapeur vers l'Espagne, me rapprochait de nos amis.

Aussi, ai-je vivement ressenti l'honneur que m'a fet la Direction Centrale du Club Alpin français et notre très distingué président, M. Berge, en me délégant tout spécialement pour venir ici représenter notre association, et pour vous exprimer les vifs sentiments d'estime et de cordiale sympathie que nous ressentons pour nos vaillants confrères catalans.

Le plaisir de remplir l'agréable mission dont je suis chargé auprès de votre savant Président, — dont les remarquables travaux et les descriptions magistrales ont si puissamment contribué à faire connaître ce pays, — a aussi largement contribué à atténuer les longueurs du voyage. Mais, avant de déposer entre les mains de M. Torras la lettre officielle que je suis chargé de lui remettre, permettez-moi de vous en donner lecture :

« Monsieur le Président.

» Dans sa réunion annuelle, l'Assemblée Générale du Club Alpin Français vous a nommé Membre Honoraire de l'Association.

» C'est la plus haute dignité dont nous disposons.

» Je suis heureux de vous faire connaître la résolution de l'Assemblée, qui, en vous conférant ce titre, nous a donné un collègue illustre, en même temps qu'elle a resserré les liens qui nous unissent au Centre Excursionista de Catalunya.

» Veuillez agréer, Monsieur le Président, l'hommage de mes sentiments respectueux et dévoués.

Le Secrétaire Général,
V. CHEVILLARD»

La fête d'inauguration qui nous réunit aujourd'hui autour du Refuge d'Ull-de-Ter, a ceci de tout-à-fait particulier, c'est que, sans distinction de race ni de nationalité; sans souci des démarcations politiques ou territoriales, un sentiment profond — qu'aucune préoccupation mesquine ne saurait amoindrir, en présence de ces belles montagnes et du spectacle grandiose qui se développe magnifiquement devant nous — unit nos cœurs et nos pensées.

Vous m'avez compris: je veux parler de l'amour sans limites que nous éprouvons tous pour nos chères Pyrénées.

Au nom du Club Alpin Français, et en mon nom personnel,

Brindo per la granda associacion del Centre Excursionista de Catalunya, et per su eminent et muy sympatich President, el senyor Cesar August Torras.

Brindo per Catalunya et per los Pirineus.

Abans d'empendre'l retorn tothom firmà'l Llibre d'Honor que guardarà les firmes dels que visitin el Xalet, estampant-hi molts la seva impressió personal, que, sense cap mena d'immodestia, podem dir era ben favorable tant pel CENTRE EXCURSIONISTA com per l'im-

portancia y gust artístic que ha presidit en la construcció del Xalet.

Després la comitiva's dividí en tres: uns que anaren cap al Vernet, altres a Nuria per les Nou Creus, y la majoria, que retornava directament a Camprodon, ont de boca-fosc entravà acompanyada per la musica que havia sortit part defòra de la vila.

Nosaltres seguïrem cap a Nuria, admirant una vegada més desde'l Cim de la Vaca les altes crestes de la Fossa del Gegant y Pic de l'Infern coronant el cercle de Carença, ab els seus estanys que s'escorren per la llunyana gorja y l'ampla Coma de Vaca, solitaria y pregona, que sembla voler engolir-se a l'excursionista que la contempla desde l'alterosa carena; y, en fi, l'esplèndida, la soperba visió del Santuari de Nuria desde les Nous Creus, brindant-nos aculliment pera reparar les nostres forces. — J. G.

REVISTA DE REVISTES

Butlletí del Centre Excursionista de la Comarca de Bages, Març de 1909.

Excursió particular al Miracle, per Francisco Abadal; *El castell de Berga*, per X.; *Gacetilles curioses* (continuació), per J. Sarret; la ressenya d'una conferencia sobre Institucions de Dret Civil Català, per Agustí Coma; y continuació del *Calendari Folk-lòric de la Comarca de Bages*.

Butlletí del Centre Excursionista de Lleyda, número corresponent a Novembre y Desembre de 1908,

Lo Canonge poeta Guissona, per Enric Arderiu; *Del folk-love lleydatà*, per Rafel Gras; la *Memoria del Secretari y el Discurs presidencial del curs 1908 a 1909*; y la secció de Noves.

Boletín de la Sociedad Castellana de Excursiones, Juny de 1909.

Excursión a Avila, per A. Moreno; *La Catedral de Avila*, per V. Lampérez y Romea; *Las custodias de plata en Castilla y León*, per J. Agapito y Revilla; *Reseña Bibliográfica y Noticias*.

Boletín de la Real Academia de la Historia, Juny de 1909.

La caverna de Altimira, pel Marquès de Cerralbo; *Edeba, ciudad ore-tana*, per E. Vasco y Gallego; *Arqueología extremeña*, per Mario Roso; *Lápidas romanas de Jerez de los Caballeros y de Morón de la Frontera*, per F. Fita; y algun altre treball històric.

Mitteilungen des D. und O. Alpenvereins, 30 de Juny y 15 de Juliol de 1909.

Tagesordnung der XL Generalversammlung des D. und O. A.-V.; *Das Brandenburger Hans*, per Max Ehrich; *Die Südrampe der Tanernbahn*, per Frido Kordon; *Verschiedenes*; etc.

Imér, segon trimestre de 1909.

Voyage au Thibet, per Sven Hedin; *L'île de Runö*, per E. Hemmen-dorff; *Notices*; etc.

Touring, Juliol de 1909.

Come si mette in valore una montagna, per L. V. Bertarelli; *Lo sport dei mesi caldi*, per Silio Carpani; *Sotto la tenda*; *Per il bosco e per il pascolo*; y altres articles y notes esportives.

Bollettino della Società degli Alpinisti Tridentini, Maig-Juny de 1909.

Alti valichi nel Caucaso, per V. Ronchetti; *Sul dente del Gigante*, per C. Finzi; *Le automobili nelle Giudicarie*; *Cronaca*.

Alpi Giulie, Maig-Juny de 1909.

Convegno annuale sul Monte Auremiano; *Sul Matajur*, per F. Suvich; *Il carbon fossile nelle Alpi Giulie*, per C. Hugues; y altres.

La Montagne, Juliol de 1909.

Ascensions dans les Alpes Calcaires du Fancigny et du Valais, per Robert Perret; *Deux pointes du massif des Cerces*, per R. Touchon; *Le Vallée de Chamonix*, pel Dr. Lejeune; *Chronique Alpine*, y demés acostumades sessions.

Bulletin de la Section du Sud-Ouest (Burdeus), Juliol de 1909.

Chronique de la Section; *La question du Pic Schrader*, per M. de Saint-Saud; *A travers la Sierra de Guara*, per L. Briet; *En montagne*, per L. Gaurier; etc.

Bulletin Pyrénéen, Juny de 1909.

Les officiers topographes aux Pyrénées, per H. Beraldi; *Les trois lacs de Cauterets*, per Paul Dive; *Études glaciaires dans les Pyrénées*, per L. Gaurier; *Sis jours dans le Haut Aragon*, per F. Faurens; *Mémoire pour une nouvelle carte terrestre et stellaire*, per de Salignac-Fénelon; *Chronique des Sociétés*; etc.

Havem rebut també durant el mes les següents revistes: *Butlletí de la Institució Catalana d'Historia Natural*, *Revista Musical Catalana* y *Memorias de la Real Academia de Ciencias*, de Barcelona; *Revista Montserratina*:

Revista de Menorca; *Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana*, de Palma de Mallorca; *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*, de id.; *Boletín de la Real Sociedad Geográfica*, de Madrid; *Boletín de Historia y Geografía del Bajo Aragón*, de Tortosa; *Boletín de la Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales*, de Zaragoza; *Bulletin Hispanique*, de Burdeos; *Revue des Langues Romanes*, de Montpellier; *Revue Catalane*, de Perpinyà; *Bulletin de Dialectologie Romane*, de Bruxelles; *Bulletin de la Société Ramond*, de Bagnères-de-Bigorre; els de la *Société Languedocienne de Géographie*, de Montpellier, y de la *Société d'Études Scientifiques*, d'Angers; *O Instituto*, de Coimbra; la revista de la *Koninklijk Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap*, de Leiden, y altres. — E. V. R.

CRONICA DEL CENTRE

JULIOL DE 1909

EXCURSIONS

A LA SERRA DEL MONTNEGRE. — El dia 4 d'aquest mes nostres benvolguts consocis senyors Bombach, Girona, Roig (Joan y Gabriel) y Santamaria realisaren aqueixa excursió ab intent d'anar a veure sortir el sol desde'l cim d'aquella alterosa montanya, fent l'ascensió durant la nit, a fi d'esquivar els rigors de l'actual temporada estiuenca. A tal objecte sortiren de nostra ciutat en el darrer tren del dia 3, dirigint-se vers Mataró y Arenys de Mar, desde ont enfilaren serres amunt fins a l'esmentat cim del Montnegre (760 m. d'alt.), que assoliren al començar a clarejar el nou dia, presenciant el bell espectacle d'hermosa sortida de sol y fent el descens vers Gualba y Sant Celoni, desde ont retornaren a Barcelona.

DE LA VALL DEL TER A LA DEL TEC. — A l'objecte de conèixer l'aspecte d'una bella encontrada pirenenca en plena primavera de montanya, el dia 12 sortiren cap a Ripoll y Ribes nostres companys senyors Barrie, Puntas y Planas (R. y J.), dirigint-se cap al Santuari de Nuria, ont arribaven a entrada de fosc. L'endemà, per la Coma de les Mulleres, guanyaren l'alterós coll de Nou Creus (2.800 m. d'alt.), admirant el magnífic panorama que l'envolta y sos bells encontorns, rublerts encara d'extenses congestes. Pel caire de la serra y collets vehins varen baixar als estanys de Carençà, algun d'ells completament glaçat, y, seguint l'hermosíssima ribera y pintoresques gorges, arribaren a Thués, anant a fer nit a Olette, en la propia vall de la Tet.

El dia 14 se dirigiren a Cornellà del Conflent y Vernet-les-Bains, presenciant una curiosa professó cívica en celebració y commemorança de la festa nacional francesa de la presa de La Bastilla. Aquella mateixa tarda pujaren al Xalet-refugi dels Cortalets, passant pel coll de la Truja y embos-

cat abetar y clotada de Balatj. També allí celebraven la diada, disparant al fer-se fosc unes quantes fusades que devien ser vistes y contestades desde'ls pobles vehins.

A punta de dia de l'endemà feren l'ascensió a La Pica (2.785 m. d'altitut) pel ben cuidat camí de la Font de la Perdiu, retornant els germans Planas cap al Xalet del Canigó, mentres els senyors Barrie y Puntas se dirigien vers la vall de Cadí y de La Llipodera, pujant al Pla Guillem, ont restaren perduts cosa de dugues hores a conseqüència d'atapahida boirada que's desfeu en una forta tempesta d'aigua, llamps y trons que'ls impossibilitava de fer-se càrrec de la veritable direcció que devien emprendre per dirigir-se a les valls del Tec. Passada la tempesta, y degudament orientats, varen poder arribar a la carretera que baixa de La Preste, entrant a Prats de Molló a quarts de vuit del vespre.

Al dia següent, darrer de l'excursió, se dirigiren a Camprodon, atravessant la serra pel Coll d'Ares, y per Sant Joan de les Abadesses retornaren a nostra capital ben satisfets de les impressions rebudes durant els cinc dies d'excursió montanyenca, fins incloent-hi la clàssica y aparatosa tempesta de mitja tarda.

AL XALET-REFUGI D'ULL DE TER. — Ab motiu de l'inauguració del mateix, y de la que ja parlem degudament en altre lloc d'aquest mateix número, foren varies les excursions realitzades per aquells indrets el dia 25 d'aquest més, en que va celebrar-se dita festa inaugural. Entre elles devem citar la de nostres companys senyors Girona y Llagostera, Santamaria y Vidal y Riba, que, sortint de Ribes a quarts de tres de la matinada del citat dia, se dirigiren vers Fustanyà y Serrat, fent les ascensions als cims de Balandrau, Font-Iletera, Catllar y Pastuira, de més de 2.600 m. d'alt., y separats per obertes collades, baixant pel coll de la Marrana cap a Ull de Ter, y retornant per Tirapits y cims de la Vaca y Nou Creus cap a Nuria, Querals y Ribes, ont tornaven a entrar a quarts de dugues de la següent matinada, després de més de setze hores de marxa, quasi sempre fora de camí.

CONFERENCIA

LES VALLS D'ANSÓ Y D'HECHO. — El dia 2 de Juliol va tenir lloc la darrera sessió d'aquest curs, que, com totes les demés, va veure-s força concorreguda. En ella nostre bon amic y company D. Juli Soler y Santaló va llegir un treball ressenyant les seves darreres excursions pels alts Pireneus d'Aragó, descrivint detingudament les valls d'Ansó y d'Hecho, ab llurs bel·leses naturals, típiques costums y joyes arqueològiques y arquitectòniques, que'n fan un país altament interessant. No afegim una paraula més, perquè nostres llegidors podran assaborir degudament el treball del senyor Soler, que publicarem a no tardar. Durant la sessió no cal dir que's projectaren gran nombre de clixés fotogràfics obtinguts pel propi conferenciant.

NOVES

Cursa montanyenca. — Pera'l dia 29 d'aquest mes d'Agost el Sindicat d'Iniciativa de Vernet-les-Bains ha organitzat una cursa o campionat de velocitat y resistencia, comptant ab la cooperació del Touring Club de França, de la Secció del Canigó del Club Alpí Francès y del nostre CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, qual president forma part de la presidencia d'honor y del corresponent Jurat. La cursa serà internacional, pera guies y aficionats, havent-se de fer a peu el recorregut: Vernet-les-Bains, Sahorra, Py, Coll y Portella de Mantet, Xalet-refugi d'Ull de Ter y retorn pel mateix camí. La distribució de premis, consistents en metàlic y medalles, tindrà lloc l'endemà al Casino de Vernet, a les cinc de la tarda.

En un dels números vinents parlarem d'aquesta festa esportiva, que promet ser ben interessant y que no dubtem se veurà molt concorreguda.

A continuació publiquem el Reglament que ha de regir pera dita cursa:

«1.º Le Syndicat de Vernet-les-Bains organise une épreuve de marche en montagne qui prendra le nom de *Championat d'Endurance de 1909* et aura lieu le 29 août 1909.

«2.º Le parcours est ainsi fixé: Vernet-les-Bains, Sahorre, Py, Col de Mantet, Portelle de Mantet (frontière), Châlet-refuge d'Ull de Ter et retour à Vernet par le même itinéraire.

«La seule obligation imposée aux concurrents, quant au parcours, est de passer par les points sus-indiqués. En dehors de cette obligation, ils sont libres de leur itinéraire.

«3.º Les concurrents seront divisés en deux groupes: Guides et Amateurs. Chaque groupe aura son classement et ses prix spéciaux.

«4.º Nul n'est admis à concourir s'il n'est âgé au moins de 18 ans.

«5.º Les postes de contrôle d'examen physiologique seront établis aux points fixant l'itinéraire, et portés à l'article 2.º

«Des contrôles volants seront échelonnés sur tout le parcours, pour la surveillance des concurrents.

«6.º Un temps de dix minutes sera neutralisé à Py et au Col de Mantet pour les formalités de contrôle et d'examen de l'état physiologique des concurrents; à Sahorre et à la Portelle de Mantet un temps de deux minutes sera neutralisé pour le contrôle; au Châlet-refuge d'Ull de Ter, un arrêt d'une heure trente sera imposé à chaque concurrent.

«Tout concurrent qui se présentera à un contrôle dans un état de fatigue physiologique caractérisée, devra, sur l'ordre du chef de contrôle du poste, s'arrêter, sous peine de disqualification.

«7.º Tous les concurrents porteront, de manière apparente, un brassard: rouge pour les guides, jaune pour les amateurs, avec leur numéro de départ attribué par le sort. Ce brassard leur sera fourni.

«8.º Tous les concurrents seront porteurs d'un carnet qui leur sera délivré au départ et sur lequel les divers contrôles inscriront leurs observations. Ils remettront ce carnet à l'arrivée au Président du Jury, sous peine de disqualification.

«9.º Le départ sera donné de deux minutes en deux minutes devant le Casino de Vernet-les-Bains, le 29 août, à quatre heures du matin pour les amateurs, à quatre heures trente pour les guides. L'ordre de départ sera tiré au sort. Le départ et l'arrivée devront se faire obligatoirement par la porte d'entrée au Parc, entre le lavoir public et l'écurie de l'Etablissement.

«10. Le Jury rendra des arrêts, dont il ne pourra être fait appel.

Il décernera les prix, médailles, diplomes, etc., et les titres de Champion.
» En cas d'ex æquo, il statuera immédiatement sur la décision à prendre: partage ou nouvelle épreuve.

» 11. Les entraîneurs sont rigoureusement interdits.

» 12. Les demandes d'inscription pour prendre part au Championnat d'Endurance de 1909 doivent être adressées à M. Llaurens, Secrétaire du Syndicat d'Initiative de Vernet-les-Bains, ou au Président du Syndicat, avant le vingt-cinq août.

Elles doivent indiquer les nom, prénoms, profession, âge, adresse du concurrent et la catégorie dans laquelle il désire concourir.

» 13. Le Syndicat d'Initiative se réserve le droit de supprimer la course si le nombre des partants n'est pas de cinq au minimum dans chaque catégorie, comme aussi de renvoyer la course en cas de mauvais temps.

» 14. Tout concurrent qui n'aura pas effectué le parcours en moins de onze heures (déduction faite du temps neutralisé) sera disqualifié.

Une prime de dix francs sera attribuée à tout concurrent-guide, une prime en nature à tout concurrent-amateur, qui ne s'étant pas classé pour l'obtention d'un prix, aura cependant accompli le parcours total en moins d'onze heures.

» 15. La distribution des prix se fera le 30 août, à cinq heures du soir, au Casino.

» 16. Le Syndicat d'Initiative de Vernet-les-Bains décline toute responsabilité au sujet des accidents qui pourraient se produire pendant la course »

SECCIÓ METEOROLÒGICA

ESTACIÓ METEOROLÒGICA DE VIELLA (VALL D'ARÁN)

RESUM DE LES OBSERVACIONS DEL MES DE JULIOL

TEMPERATURES (a l'ombra)				PRESSIONS BAROMETRIQUES A 0º Y AL NIVELL DEL MAR	
MITGES MENSUALS		MAXIMA	MÍNIMA	MITGES MENSUALS	
8 MATÍ	8 TARDA	EN 24 HORES	EN 24 HORES	8 MATÍ	8 TARDA
15º.23	14º.26	30º.1 (dies 48 y 49)	1º.5 (dia 12)	766'4 mm.	767'7 mm.
ESTAT DEL CEL		{ Dies serens . . . 7		Dies de pluja. . . . 9	
		{ » nuvolosos. 12		» de neu 1	
		{ » coberts. . 12		» de rosada 3	
TOTAL DE PLUJA MENSUAL: 33.4 mm.				VENTS DOMINANTS	
» DE NEU		» No s'ha apreciat.		8 MATÍ	8 TARDA
				NE.	NE. - Calmes
J. S. S.					

J. S. S.

El CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA sols se declara responsable de lo contingut en la *Secció Oficial* del seu BUTLLETÍ, deixant íntegra als respectius autors la responsabilitat dels treballs firmats.